

Література:

1. Андриевская А. А. Синтаксис современного французского языка / А. А. Андриевская. – К. : Вища школа, 1973. – 204 с.
2. Бехта І. А. Авторське експериментаторство в англomовній прозі ХХ століття / Іван Бехта. – Львів : ПАІС, 2013. – 268 с.
3. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі / Іван Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.
4. Женетт Ж. Повествовательный дискурс. Работы по поэтике / Жерар Женетт. Фигуры. Т. 2. – М., 1998, – С. 60–282.
5. Кубрякова Е. С. О термине дискурс и стоящей за ним структуре знания / Е. С. Кубрякова // Язык. Личность. Текст. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – С. 23–33.
6. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. Ярцева В. Н.]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 672 с.
7. Попова Е. А. Литературная коммуникация как объект изучения лингвистики нарратива // Филологос – 2008. – Т. 1–2. – № 4. – С. 224.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
9. Ткачук О. М. Наратологічний словник / Олександр Ткачук. – Т. : Астон, 2002. – 173 с.
10. Шмид В. Наратология. 2-е изд., испр. и доп. – М. : Языки славянской культуры, 2008. – 304 с.
11. Doležel L. Narrative Modes in Czech Literature. – Toronto : University of Toronto Press, 1973.

Джерела ілюстративного матеріалу:

12. Hacker K. Die Habenichtse. – Frankfurt am Main : Suhrkamp Verlag, 2006 – 309 S.
13. Modick K. September Song. – München: Piper Verlag GmbH, 2005 – 259 S.

УДК 811.161.2'37/38

В. П. Шеремета,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ ЗАМІЖНЬОЇ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКИХ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВИХ ПІСНЯХ ЗИМОВОГО ЦИКЛУ ЯК ВИРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

У статті висвітлено питання національних культурних стереотипів, проте особливу увагу у ній зосереджено на описі та аналізі мовних засобів, за допомогою яких у текстах українських календарно-обрядових пісень зимового циклу (колядак) відображено уявлення українців, пов'язані безпосередньо з життям жінки, чоловіка та їх становленням в українському суспільстві, сім'ї. Серед мовних засобів детально описано лексичні засоби для номінації заміжньої жінки.

Ключові слова: стереотип, культурний стереотип, номінація, деминутив.

ОСОБЕННОСТИ НОМИНАЦИИ ЗАМУЖНЕЙ ЖЕНЩИНЫ В УКРАИНСКИХ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВЫХ ПЕСНЯХ ЗИМНЕГО ЦИКЛА КАК ВЫРАЖЕНИЕ КУЛЬТУРНЫХ СТЕРЕОТИПОВ УКРАИНСКОГО НАРОДА

В статье освещены вопросы национальных культурных стереотипов, однако особое внимание в ней сосредоточено на описании и анализе языковых средств, с помощью которых в текстах украинских календарно-обрядовых песен зимнего цикла (колядак) отражено представление украинцев, связанные непосредственно с жизнью женщины, мужчины и их положением в украинском обществе, семье. Среди языковых средств подробно описано лексические средства для номинации замужней женщины.

Ключевые слова: стереотип, культурный стереотип, номинация, деминутив.

FEATURES MARRIED WOMEN NOMINATIONS IN UKRAINIAN CALENDAR CEREMONIAL SONGS WINTER CYCLE AS AN EXPRESSION OF CULTURAL STEREOTYPES UKRAINIAN PEOPLE

The article highlights the issue of national cultural stereotypes, but the attention it focused on the analysis of language and means by which the texts Ukrainian calendar ceremonial songs of the winter cycle (carols) Ukrainian idea reflected directly related to the life of women and men their position in Ukrainian society, the family. The assembled materials among female recipients' carols are shown the richest and most fully two images – the hostess and the girl of marriageable age. For the category of a young married woman who worked in housekeeping, in different phonetic variants and with different suffixes texts carols are used two main tokens – the owner and hazdynya / tazdynya. It should be noted that the carolers in songs of praise appeal to women mistress with tenderness and respect, because it is the Ukrainian people's imagination – an ideal endowed with all the virtues that can only be characterized a married woman. Therefore, people's poet uses mainly pulverized affectionate form to emphasize their love and respect to the recipient carols, not fixed any derogatory address.

Among the texts analyzed our Ukrainian Christmas carols, which were recorded throughout Ukraine, diminutive of tokens hostess and hazdynya / tazdynya created suffix method using suffixes of caress, there is the frequency. Among language means lexical means for the nomination of a married woman are written in details.

Key words: stereotype cultural stereotype nomination, diminutive.

Представники певної нації розглядають навколишній світ через призму своєї національної культури, її традицій, історії, розцінюють дійсність відповідно до культурних позицій та стереотипів свого народу, сформованих протягом тривалого часу та зафіксованих у фольклорних текстах. Не дивно, що народнопоетичні тексти є одним з важливих джерел для представників сучасних мовознавчих наук – етнолінгвістики та лінгвокультурології, оскільки в них збережено ті мовні формули, що дають змогу відтворити елементи найдавнішого світогляду, мовну картину світу певного народу, отже, й уявлення (стереотипи) народу про певні поняття та явища дійсності.

Науковці дедалі більше цікавляться проблемою стереотипу. Поняття «стереотип» функціонує в термінологічних системах багатьох наук. Стереотипи розглядаються у працях соціологів, етнографів, когнітологів, психологів, етнопсихологів (Ю. Апресян, Є. Бартмінський, В. Жайворонок, Ж. Коллен, І. Кон, В. Кононенко, В. Красних, Ю. Прохоров, В. Рижков, О. Селіванова, Ю. Сорокін, С. Толстая, В. Ужченко, М. Шведова). З огляду на це поняття «стереотип» набуває різного змісту і функцій залежно від сфери наукового використання. Однак у етнолінгвістиці поняття стереотипів недостатньо вивчене і словник стереотипів української мови ще потребує ґрунтовного опрацювання та доповнення.

Важливим етапом вивчення українського світосприйняття, закладеного в мові, є вивчення національно-культурних стереотипів, пов'язаних з образом жінки в українській мові та культурі. Стереотип жінки є фрагментом мовної картини світу українців.

Мова української народної пісні – самобутня художньо-естетична система національної мови. Серед українських мовознавців, які досліджують мову фольклору, а відповідно і мовно-етнічні стереотипи та дотичні до них поняття (національні концепти, лінгвокультуреми), – Н. Данилюк [8], С. Єрмоленко [10], В. Жайворонок [11; 12], В. Кононеко [20], Л. Мацько [24] та ін.

Мета та завдання нашої розвідки полягають в описі мовних засобів номінації заміжньої жінки, за допомогою яких у пісенних текстах колядок виражено уявлення та ставлення українського народу до заміжньої жінки та встановлення їх складових. Поглиблений аналіз пісенних текстів дає змогу відтворити ключові елементи стереотипу жінки, тобто панівних уявлень про суто жіночі риси вдачі, зовнішності та поведінки. До того ж народна творчість містить чимало безпосередніх настанов щодо взаємин між чоловіками та жінками, між жінками та громадою.

Спроби реконструкції народних уявлень про українську жінку, її вдачу, долю вже неодноразово здійснювались в межах досліджень фольклорно-етнографічної спадщини. Дослідники народнопісенної творчості, які тяжіли до романтичного напрямку, у своїх працях конструювали дещо ідеалізований образ українки, підкреслював чи навіть перебільшував позитивні риси. Наприклад, М. Костомаров писав: «Українська жінка в поезії українського народу змальована такою духовно прегарною, що й у самому своєму упадку виявляє поетично свою чисту натуру й соромиться свого пониження» [21, с. 81]. Таку ідеалізацію пояснює І. Франко, який зазначає, що колядка переносила своїх слухачів у нереально прекрасний світ, світ бажаний та мрійний, але такий близький і рідний їм, в ньому вони намагалися забути про своє важке та убоге життя: «Пісня виповідає простими словами їх найглибші, сердечні бажання, показує їх не як бажання, а як дійсність» [32, с. 10–11].

Світ людей у народних колядках репрезентують передовсім господар та його родина. Колядники виконували величальні обрядові пісні кожному з членів родини, зафіксовано навіть тексти, адресовані немовлятам та померлим. У цих пісенних текстах і господар, і господиня були змальовані молодими, здоровими, красивими, щасливими і заможними, до них зверталися шанобливо, до господині – з ніжністю, бажаючи різних гараздів та достатку.

У зібраному матеріалі серед жінок-адресатів колядок найбагатше та найповніше зображено два образи – *господині* та *дівчини на виданні*. Хоча, О. Дей зазначає: «найбагатші мотивами колядки – господареві й парубкові, дещо бідніші – дівчині, коло ж мотивів колядок господині зовсім вузьке» [18, с. 24]. Науковець пояснює це тим, що заміжня жінка не була активною у громадському житті та не мала питомої ваги у важливих родинних справах.

Для номінації молодої заміжньої жінки, яка займалася веденням домашнього господарства, у різних фонетичних варіантах та з різними суфіксами в текстах колядок вживаються дві основні лексеми – *господиня* та *газдиня/газдиня* (в текстах, зафіксованих на Західній Україні): «Хорошеньку *господиню* маєш» [18, с. 59]; «За господаря та й за *газдиню*» [18, с. 90]. Проаналізувавши тексти календарно-обрядових пісень зимового циклу, можна навести такий синонімічний ряд до слова *господиня* (дому): *хазяйка* (фонетичний варіант *хозяйка*), *господарка*, *госпося*: «Чи дома, дома *хазяйка* його?» [18, с. 80]; «Хорошеньку *хазяечку* маєш, Хорошеньку її споряджаєш» [19, с. 97]; «Вой добрий вечір, *господаречко*, *Господарочко*, гречна Анночко» [14, с. 48]; «Ой слава була наша *госпося*, В тім домі» [17, с. 237].

Відомий дослідник історичної поезики О. М. Веселовський [4] вважає необхідним виділяти в усній народній творчості поетичне койне – специфічний поетичний стиль народної пісні, для якого характерні особлива поетичність та м'який ліризм; цим пояснюється настільки частотне вживання здрібніло-пестливіх форм, які виявляють ставлення мовця до миру, передають душевне хвилювання. Емоції – це одна з найважливіших сторін людського існування; вони пронизують життя людини, супроводжуючи емоційною оцінкою будь-яку його діяльність. Тому не випадковим є багатство конотативної лексики, яка в деяких місцях пронизує всі рядки, створюючи своєрідні емоційні блоки.

Варто зауважити, що колядники у величальних піснях звертаються до жінки-господині з ніжністю та повагою, адже в уяві українського народу вона – ідеальна, наділена усіма чеснотами, які лише можуть бути властиві одруженій жінці. Тому народний поет використовує переважно здрібніло-пестливі форми, щоб підкреслити, свою любов та шану до адресата колядки. Хоча, В. Гойсак, досліджуючи мовну картину світу, яка відбилася в лемківських колядках зауважує: «На відміну від назви господаря, немає тут ані великої кількості фонетичних варіантів, ані жодного демінутиву». Дослідниця вважає причиною цього явища: «малу частотність слова в колядках, як взагалі невелика кількість текстів, адресованих господині, у яких, крім того, релігійні мотиви переважають над господарськими... і сама господиня часто не згадується» [7, с. 135].

Серед проаналізованих нами текстів українських колядок, які були зафіксовані на всій території України, демінутиви від лексем *господиня* та *газдиня/газдиня*, утворених суфіксальним способом за допомогою суфіксів пестливості, зустрічаються і є частотними.

Найуживанішими суфіксами пестливості можна вважати: **-еньк-** («Сподівалася *господиненька* Свого милого господаренька» [18, с. 111]); **-оньк-** («Сподівала ся *господинонька*» [17, с. 227]); **-ейк-** («Чи є, чи нема *господинейки* дома?» [18, с. 79]); **-иньк-** («Ясне сонце – *господинька*» [31, с. 122]); **-ечк-** («Чи дома, дома *господинечка*?» [18, с. 78; 17, с. 13; 25, с. 20]); **-еньк-** («Й а в *газдиненьки*, красенько в неї» [18, с. 114]); **-иньк-** («Господар з хати, ми там до хати, Йили *газдиньку* ревізувати» [17, с. 2-3]); **-ойк-** («Там *газдинойка* там ся вбирає» [17, с. 222]); **-очк-** («Та й пана газду та й *газдиночку*» [18, с. 76]); **-еньц-** («Ой ладять, ладять дорогу шубу, Ой *газдиненьці* на ім'я Анні» [18, с. 101]).

Поодинокі використання: **-ечк-** («Вой добрий вечір, *господаречко*, *Господарочко*, гречна Анночко» [14, с. 48]); **-очк-** («Вой добрий вечір, *господаречко*, *Господарочко*, гречна Анночко» [14, с. 48]); **-к-** («Хорошеньку *хазяечку* маєш, Хорошеньку її споряджаєш» [19, с. 97]).

Колядники усі побажання добробуту, гарного майбутнього урожаю, розмноження худоби, тобто усіх господарських та сімейних гараздів концентрували й спрямовували у колядках на голову родини – господаря, тобто чоловіка. Так як в українській родині панував патріархальний порядок, то господиню (заміжню жінку) у колядках названо як жінку господаря: *жінка / жєна / жєна його [господаря]; газдова жєна; жєничка газди*.

Цей варіант номінації найчастіше зустрічається на початку колядки, коли перераховуються усі члени родини, які сидять із господарем за святковим столом або яким колядники приносять дари, та в заключній частині, коли колядники зичать господарю усяких гараздів разом із його сім'єю та челяддю: «Ой служили другу та за *його жінку*» [18, с. 94]; «Коло *його жєна його*» [18, с. 57]; «Золотая кора – то *його жєна*» [18, с. 53].

Серед пестливіх форм, утворених суфіксальним способом від лексеми *жінка*, зустрічаються такі: *жєнонька*, *жєночка*, *жєночка*: «Йа в [Івана] красна *жєнонька*» [25, с. 37]; «Чи дома, дома *їго жєночка*? В новій сьвітлоїці колачі пече» [17, с. 14]; «Й а в Іванонька красна *жєночка!*» [18, с. 128].

Лексема *дружина* в українській мові вживалася стосовно обох членів подружжя як до чоловіка, так і до жінки. Серед українських колядок зафіксовано лише один текст, в якому вона використовується стосовно жінки-дружини: «Не сам з собов, із *дружиною*, із *дружиною*, із діточками» [17, с. 17].

До основних назв в текстах колядок іноді додається звертання *пані*, яке може самостійно виступати для номінації господині, як правило перед власним ім'ям особи, до якої звертаються: «А в нашої *пані* широке подвір'я» [18, с. 110]; «Бо в тім дому пишна *пані*» [31, с. 127]; «Статечну жону, *пані* Янову» [18, с. 103]; «Наша братова, *паня* Дмитрова» [18, с. 104]. Лексема *пані* використовуються не лише по відношенню до господині, але й до господаря (у якого прекрасна дружина), до незаміжньої дівчини. В текстах таких колядок використовуються епітети *красна, молода*, а також опис дорогого одягу господині: «А в тім дворі *красна паня*» [18, с. 102]; «Ой у полі, в полі, в полі засвітило. *Пані молодая* по саду ходила» [13, с. 32].

У зменшено-пестливій формі використовуються лексеми *панечка, панонька*, утворені суфіксальним способом: «Наша *панечка господинечка, Господинечка на ім'я Анна*» [18, с. 113]; «Можна *панонька господиненька, Господиненька* сего домоньку» [15, с. 278]. Очевидно тут є додаткова культурна мотивація для використання цієї лексеми *пані*, чи в колядці звертаються до пані в історичному розумінні, чи для реалізації величальної функції колядок йдеться про звичайну сільську господиню, яка наділена усіма чеснотами.

«Словник синонімів української мови» у синонімічному ряді до слова *господиня* подає лексему *паніматка [паньматка]* (заст.) [28, с. 367], у текстах колядок зустрічається словосполучення *пан мати*, яке, можливо, відповідає цій лексемі: «Чи дома, дома, *пан мати газдине*» [18, с. 83].

На жаль, не всі збирачі фольклорних текстів змогли передати діалектні особливості зафіксованих ними колядок, деякі були відредаговані відповідно до літературних норм української мови. Аналізуючі пісенні джерела XIX століття, зокрема, записи В. Гнатюка, зустріли одиначне використання лексеми *гуспудиня*, що вказує на діалектні особливості її побутування: «Наші *гуспудині* рану встаї» [17, с. 237].

У деяких колядках, адресованих господині зустрічається лексема *невіста* (одн.), *невісти* (множина), яка в СУМ характеризує як діалектна [29, т. 5, с. 266], а у Словнику української мови Б. Грінченка подано у значенні «жінка» [27, т. 2, с. 540]: «Та собі ўстала млода *невістка*» [17, с. 226]; «— А ци дома-сте, *невісти* мої» [18, с. 109].

Часто зустрічаються тексти, в яких господиню називають за ім'ям чоловіка [ім'я господаря] *жона*: «Ой то ж не верба — *Йванова жона*» [18, с. 54]; «А в дядька *Тимка гарная жона*» [18, с. 107]; «Чи вдома, вдома *Якова жона?*» [18, с. 108]; «Що у пана *Василя хороша жена*» [18, с. 118]; «Ой *красна, красна у Сашка жона*» [18, с. 123].

Серед аналізованих текстів колядок було зафіксовано також номінації заміжньої жінки за прізвиськом чоловіка: «Статечну *жону, пані Янову*» [18, с. 103]; «Наша братова, *паня Дмитрова*» [18, с. 104].

У деяких текстах виступають власні жіночі імена, які означають конкретного адресата колядки, серед них — найбільш популярні: *Анна, Анночка; Катерина; Марія, Маріка, Марічка, Марисенька, Марунечка, Маруня, Марицуня; Оксана; Олена, Оленочка; Параня, Парасочка*: «Гей, *газдиненька на ім'я Анна*» [18, с. 122]; «Вой добрий вечір, *господаречко, Господарочко, гречна Анночко*» [14, с. 48]; «Статечна *жона пані Марія*» [18, с. 113]; «Наша братова на ім'я *Маріка*» [18, с. 117]; «Гречна *газдиня* тай бо *Марічка*» [17, с. 251]; «Гей бо в сім дворі гречная *панна, ... чом Марисенька*» [17, с. 222]; «*Господинечко чом Марунечко!*» [18, с. 115]; «А шуба буде *господиненьці, ... чом Маруненьці*» [18, с. 127]; «Славная *пані, пані Оксана*» [18, с. 130]; «*Господиненька* сего домоньку, ... чом *Оленонька*» [17, с. 223]; «Гречна *газдиня — Катериночка*» [17, с. 226]; «Нашя братова, й на ме *Параска*» [17, с. 246]. Вживання конкретних імен чи прізвиськ пояснюється дослідниками так, що «імена величальних осіб підставляються в тексті самої пісні, і тоді колядка виглядає так, ніби спеціально складена для даної особи» [5, с. 64]. Тому в текстах колядок частим є словосполучення *на ім'я, на ім'я*, після яких називають власне ім'я адресата.

Як правило, у молодіжних колядках дівчині зустрічається колядка, в якій гарну дівчину на виданні порівнюють із королівною чи царівною або княгинею. Серед аналізованих пісенних текстів знаходимо варіант колядки, в якій заміжня жінка теж порівнюється із *королівною, царівною*, але підкреслюється те, що це *хазяйська жона*: «У нашого хазяїна хороша *жона* ... В світлоньку увійшла — все панове встало, ... шапочку ізняло. Один каже: — *Царівна* увійшла, Другий каже: — *Королівна* увійшла, А третій каже: — Це не *царівна* і не *королівна*, Це бо *жона* пана хазяїна» [18, с. 106]. Можливо, таке порівняння використовувалось для того, щоб підкреслити красу, не обов'язково молодої, заміжньої жінки, яка перебувала у щасливому шлюбі з люблячим і дбаючим про неї ідеальним чоловіком-господарем, який працює і забезпечує свою дружину усім найкращим.

Отже, пріоритет «людського фактору» стимулював науковців вивчати людину, її мовленнєву діяльність та те, як людина представлена в мові. Це зумовлене антропоцентричним характером мови загалом і фольклору зокрема. У пісні як поетичному жанрі життя відображено через почуття, думки, переживання носія фольклору.

Проаналізувавши тексти українських календарно-обрядових пісень зимового циклу, бачимо, що українці в більшості у фольклорних текстах намагалися відтворити свої мрії, змалювати ідеально життєві реалії.

Як бачимо, в українських колядках відбиті, в основному, культурні стереотипи, створені колективом, адже пісенні тексти є колективним витвором і вдосконалювалися протягом століть, та й не одним автором. Українці, створюючи пісенні тексти, використовували культурні стереотипи, спираючись не лише на власний досвід. За допомогою лексичних засобів, які створюють номінації заміжньої жінки, культурні стереотипи закріпилися і збереглися. Вони, як правило, позитивні, традиційні та постійні.

Література:

1. Антологія лемківської пісні / Упоряд. М. Байко. — Львів : Видавнича фірма «Афіша», 2005. — 496 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. — К. : Академія, 2004. — 344 с.
3. Белова А. Д. Лексична семантика і міжкультурні стереотипи / А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. — К. : Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. — № 7 — С. 43–48.
4. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский. — Л. : Художественная литература, 1940. — 648 с.
5. Воропай О. Звичаї нашого народу : етногр. нарис / Олекса Воропай. — Х. : Фоліо, 2013. — 507 с.
6. Гачев Г. Д. О национальных картинах мира / Г. Д. Гачев // Народы Азии и Африки. — 1967. — № 7. — С. 77–92.
7. Гойсак В. Мовна картина світу, відображена в народних колядках Лемківщини / Вікторія Гойсак. — Горлиці : Об'єднання лемків, 2010. — 286 с.
8. Данилюк Н. О. Поетичне слово в українській народній пісні / Н. О. Данилюк. — Луцьк : Ред.-вид. від. Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. — 511 с.
9. Демьянков В. З. Стереотип / В. З. Демьянков // Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. — М. : Изд-во Москов. гос. ун-та им. М. В. Ломоносова, 1996. — С. 177–179.
10. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд / С. Я. Єрмоленко. — К. : НДІУ, 2007. — 444 с.
11. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.

12. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення / В. В. Жайворонок // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – № 32. – С. 51–53.
13. З голосу мами : Фольклорний світ села Волиці / укл. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 352 с.
14. Закарпатські пісні та коломийки / Упоряд. М. М. Кречко, П. В. Лінтур. – Ужгород : «Карпати», 1965. – 351 с.
15. Календарно-обрядові пісні / Упоряд., передм., приміт. О. Ю. Чебанюк. – К. : Дніпро, 1987. – 392 с.
16. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.) : монографія / Оксана Кісь; НАН України, Ін-т народознавства. – 2-ге вид. – Львів, 2012. – 287 с.
17. Колядки і шедрівки. Зібрав Володимир Гнатюк. Том I // Етнографічний збірник. Видає Етнографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1914. – Том 35.
18. Колядки та шедрівки. Зимова обрядова поезія трудового року/ О. І. Дей. – К. : Наук. Думка, 1965. – 804 с.
19. Колядки та шедрівки в сучасних записах / Упоряд. С. А. Китова. – Черкаси: Брама, вид. Вовчок О. Ю., 2003. – 248 с.
20. Кононенко В. Концепти українського дискурсу / В. Кононенко. – К.; Ів.-Франківськ: Плай, 2004. – 248 с.
21. Костомаров Н. Очерк домашней жизни и нравов великорусского народа в XVI и XVII столетиях // Костомаров Н. Собрание сочинений. Исторические монографии и исследования. – Кн. 8. – Т. XIX. – СПб., 1906. – С. 6–176.
22. Костомаров Н. Семейный быт в произведениях южнорусского народного песенного творчества // Костомаров Н. Собрание сочинений. Исторические монографии и исследования. – Кн. 8. – Т. XIX. – СПб., 1906. – С. 933–1081.
23. Краткий словарь по социологии / Под ред. Д. М. Гришиани, Н. И. Лопатина. – М., 1988. – 479 с.
24. Мацько Л. І. Теоретичні засади лінгвокультурогічного аналізу тексту // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова Сер. 10; Проблеми граматики і лексикології української мови. – К. : НПУ, 2008. – Вип. 3. – Кн. 2. – С. 311–322.
25. Народні пісні в записах Івана Вагилевича / [упоряд., вступ. ст. і прим. М. Й. Шалати]. – К. : Муз. Україна, 1983. – 159 с.
26. Народні пісні в записах Михайла Павлика / [упоряд. і приміт. О. І. Дея, В. А. Качкана]. – К. : Муз. Україна, 1974. – 319 с.
27. Словарь української мови: В 4 т. / НАН України. Ін-т укр. мови; Упоряд. з доданням влас. матеріалу Б. Грінченко.– [Ре-принт. вид.]. – К. : Наук. думка, 1996–1997.
28. Словник синонімів української мови: У 2 т. / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. – К. : Наук. думка, 2006. – (Словники України) [Т. 2] : О – Я / [Бурячок А. А., Гнатюк Г. М., Головашук С. І. та ін.; Редкол.: А. А. Бурячок та ін.], 2006. – 953, [1] с. – Авт. зазнач. на звороті тит. арк.
29. Словник української мови: в 11 т. / редкол. : І. К. Білодід [голова] та ін.; Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. Думка, 1970–1980.
30. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинации единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 312 с.
31. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся) // Упоряд., текстолог. інтерпретація і комент. О. І. Дея. – К. : Наук. думка, 1974. – 782 с.
32. Франко І. Що таке поезія? / І. Франко // Вибір декламацій для руських селян і міщан. – Львів, 1902. – С. 10–11.
33. Allport G. The Nature of Prejudice. – Reading, MA: Addison-Wesley, 1954. – 369 p.
34. Lippmann W. Public Opinion. – New York: MacMillan, 1922. – 427 p.

УДК 811.161.1'373.46

Н. О. Школьна,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНА В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Статтю присвячено аналізу напрямів досліджень терміна у роботах вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. Висвітлено основні підходи щодо визначення терміна, його функцій та ознак. Запропоноване власне визначення поняття «термін».

Ключові слова: термін, термінологія, слово, особливості термінів, дефініція терміна.

The article deals with analysis of the term research trends in the works of domestic and foreign linguists. The main approaches to the term definition have been shown as well as its functions and properties. The own definition of the notion «term» was worked out.

Key words: term, terminology, word, characteristics of terms, term definition.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підвищений інтерес науковців викликають проблеми, пов'язані з формуванням термінологій, оскільки глобалізація, технологізація промислових сфер та побутового життя спричиняють збагачення національної мови новими лексичними одиницями, а також насичення загальноживаної мови різними термінами. Питання виникнення і використання термінів, що сьогодні вживаються в різних галузях: політиці, промисловості, економіці, екології тощо, вимагає від науковців впорядкування нових лексичних одиниць, оскільки процес «масового виникнення нових термінів, термінологічних полів і цілих термінологічних систем, і вносить серйозні зміни в уже існуючі термінологічні системи» [17, с. 7]. У зв'язку з тим, що «кількість термінів у розвинутих мовах багатократно перевищує чисельність загальноживаних слів і досягає зараз кількох мільйонів лексичних одиниць і ця величина невпинно зростає» [8, с. 9], виникає необхідність аналізу їх та впорядкування, що становить актуальність нашої студії. **Мета** – висвітлення основних теоретичних аспектів дослідження поняття «термін» у сучасному мовознавстві. Завдання дослідження включає проведення аналізу існуючих дефініцій поняття «термін», а також вироблення власного визначення.

Поняття «термін» з'явилося у лінгвістичній науці у XIX ст. У 30-х роках наступного століття Е. Вюрстер започаткував науки про терміни, визначивши проблемні питання щодо наступних термінологічних досліджень. Пізніше В. В. Виноградов сформував сутність терміна у своїй роботі «Русский язык», визначаючи умови виникнення терміна: якщо слово стає засобом логічного визначення, тоді воно науковий термін. Подальші визначення терміна науковцями різняться. До сьогодні у термінології не існує загально прийнятого визначення терміну. В. Д. Табанакова пояснює це тим, що «наявність великої кількості розумінь і визначень терміна підтверджує неможливість створення універсального визначення, що є характерним і для слова і, ймовірно, для більшості понять» [22, с. 28]. Р.І. Комарова коментує цю ситуацію таким чином: «Немає одиниць більш багатограннішої і невизначеної, ніж термін, при цьому спостерігається декілька підходів до визначення терміна: одні дослідники намагаються дати йому достатньо логічне визначення, інші – намагаються описово розкрити зміст терміну, приписуючи йому характерні ознаки; треті – виділяють термін шляхом протиставлення його